

Програма Достъп до Информация започва изпълнението на проект „Прилагане на Закона за свобода на информацията“

Програма Достъп до Информация започва изпълнението на проект „Прилагане на Закона за свобода на информацията“. Проектът е тригодишен, финансиран е по Програма МАТРА на холандското външно министерство и неговите основни цели са две - да се повишат осведомеността и познанията на българските граждани, държавните служители, журналистите и неправителствените организации (НПО) относно свободата на информация и Закона за достъп до обществена информация, както и да се подкрепя прилагането на законодателството за свобода на информация у нас. Ние се надяваме, че с работата по този проект ще успеем да популяризираме това ново законодателство и неговите изменения и ще подпомогнем процеса на демократизация у нас. Считаме, че резултатите от нашата работа ще доведат до оптимизиране на процеса на предоставяне на обществена информация и до увеличаване на прозрачността на управлението у нас.

През следващите три години Програма Достъп до Информация ще осъществи обучения и семинари за представители на НПО от страната, за държавни служители от администрацията и за журналисти. Ние ще продължим да работим за по-голямата осведоменост на гражданите в областта на достъпа до информация, да наблюдаваме практиките и да даваме препоръки за

подобряване на законодателството за свобода на информация. ПДИ ще продължи да изготвя годишни доклади за състоянието на достъпа до информация в България както и да развива координаторската си мрежа във всички областни центрове на страната.

Започваме издаването и на бюлетина, който разглеждате сега. В него ще намират място актуални теми, свързани с проблемите на общуването между гражданите и администрацията в процеса на търсене на обществена информация. Ще представяме водените от ПДИ съдебни дела по ЗДОИ, работата на институциите и практиките от законодателството за свобода на информация у нас и по света.

Надяваме се, че заедно с Вас - нашите читатели, с Вашите мнения и препоръки, ще направим това издание още по-полезно.

Проектът на Програма Достъп до Информация „Прилагане на Закона за свобода на информацията“ се осъществява в сътрудничество с холандската организация VVMZ B.V.

Скъпи приятели,

Пред Вас е първият брой на информационния бюлетин на Програма Достъп до Информация. Нашето желание е той да стане търсен и необходим помощник, предоставящ информация и анализи по въпроси, свързани със свободата на информацията у нас и в чужбина. Надяваме се той да бъде мястото, където можем да поставим наболелите проблеми, да ги дискутираме и да намерим адекватното им решение. Бихме желали всички ние - граждани, медици, неправителствени организации и държавни служители да обединим усилията си в подкрепа на прилагането и изпълнението на законодателството за свобода на информация като цяло и Закона за достъп до обществена информация в частност.

Убедени сме, че обликът и съдържанието на това издание ще бъдат резултат от съвместната ни работа.

Очакваме Вашите мнения и препоръки.

Екип ПДИ

ТЕМИТЕ В БРОЯ:

Промените в Наказателния Кодекс относно наказателната отговорност за разгласяване на държавна и служебна тайна

„Сравнителен анализ на законите за свобода на информацията“ - ЮНЕСКО публикува книга за свобода на информацията

Експерти подготвят доклад за достъпа до информация за околната среда

Върховният административен съд ще решава дали министър Калчев трябва да разкрие съдържанието на договора с Майкрософт

„ПДИ срещу МС“ - двегодишна съдебна сага.

Първи изводи от делото

Нуждае ли се от промени Законът за защита на личните данни?

Антинаградите „Big Brother“ ще бъдат връчени през март

Гражданин печели дело за достъп до материали на географската информационна система в град Гринич, Кънектикът, САЩ

ПРОМЕНЕТЕ В НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС ОТНОСНО НАКАЗАТЕЛНАТА ОТГОВОРНОСТ ЗА РАЗГЛАСЯВАНЕ НА ДЪРЖАВНА И СЛУЖЕБНА ТАЙНА

Александър Кашъмов

Контекстът

С края на студената война човечеството се изправи пред необходимостта да приключи с параноята, известна като „мита за врага“. Липсата на геление на лагери доведе до отпадане на мотивите за пазенето в тайна на значителен обем информация, създавана както в миналото, така и в настоящето. В САЩ набира инерция разсекретяването на документи, което се изразява в милиони страници годишно, като за всяка от годините 1996- 98 г. са разсекретени повече документи, отколкото за целия период 1980- 1994г. Приета бе нова уредба за информацията, класифицирана на основание национална сигурност - изпълнителна заповед № 12958 на президента Клинтън от 1995г. и бе преразгледана цялостно концепцията за държавната тайна от създадената през 1994г. Комисия за намаляване и запазване на държавната тайна към Сената, известна като комисията Мойнихан. В книгата си „Секретността“ (прев. София, 2002) сенаторът Д. Мойнихан излага между другото тезата, че секретността през време на студената война е довела до дефицит на информация и обществен дебат по важни политически въпроси и резултатът е приемане на не най-добрите решения, включително в условията на невежество на президента на САЩ относно важни данни (например разшифровките „Веноната“). На стария континент през 1986 г. бившият служител на МИ-5 П. Райт прави постъпки да публикува мемоарите си под заглавието „Ловецът на шпиони,“ което мобилизира британското правителство да заведе дела във Великобритания и Австралия срещу вестниците, опитали се да огласят информация от книгата. През 1991г. Европейският съд за правата на човека намира по

този случай нарушение от страна на Великобритания на чл.10 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи. Иначе казано, макар и бавно, глобалното установяване на ценностите на демократичното общество започва да доминира над сенките от миналото.

Разбирането за секретността, нейния обхват и съдържание беше поставено на изпитание и в бившия източен блок. На 6 февруари 1996г. бившият морски капитан Александър Никитин бе арестуван от ФСБ (наследник на КГБ) по обвинение в шпионаж. Причина за тази акция бе подготовянето на разкритие на факти, свързани с радиоактивно замърсяване, извършено от подводници от Северния флот на Русия. Никитин бе окончателно оправдан през септември 2000г. През ноември 2003 година Върховният съд на Руската федерация оправда журналистите от в. „Звезда“ Константин Стерледев и Константин Бахарев, обвинени в разгласяване на държавна тайна относно оперативно - разследваща дейност. Журналистите са публикували информацията относно осъден на 12 години затвор наркодилър, който половин година след влизането в сила на осъдителната присъда се появил отново в град Перм с поредната пратка хероин.

Дебатът у нас

У нас темата започна с приемането на чл. 41 от Конституцията и тълкуването му от Конституционния съд през 1996г., с което беше обоснована необходимостта държавната тайна да бъде уредена със закон. През 2000г. беше приет Законът за достъп до обществена информация, с което се пригаде тласък на търсенето на гражданите на информацията от държавата. Нещо повече, упражняването на правата по този закон се явява и

един компенсаторен механизъм по отношение на недоверието в управлението, управляващите и чистотата на прехода на обществото ни към демокрация. То има потенциала да се превърне и в превенция и по този начин - средство за ефективно управление, гражданско участие в управлението и борба срещу корупцията, която функция, струва ми се, още не се е сбъднала. През 2002г., не толкова в изпълнение на решение № 7/1996г. на Конституционния съд, колкото като част от ангажиментите по повод членството на България в НАТО, бе приет Законът за защита на класифицираната информация. Явяването на правилата на секретността за пръв път на бял свят имаше неочакван ефект за държавното ни управление. Липсата на тясно и прецизно определяне на кръга от лица и органи, овластени да секретират, доведе естествено до тенденция към свръх-класифициране (или над-класифициране, по думите на председателя на ДКСИ). Със секретността се сблъскаха служителите, които никога не са имали досег с тайните.

Накратко покрай дебата по промените в НК

Дали невежественото стремление към „преизпълнение на плана“, или подмолното заговорничене на чиновници, недолюбващи увеличаващата се роля на пресата и неправителствените организации в разкриването на информация от сферата на държавното управление и подлагането му на информирана критика, доведоха до предлагането на завишени санкции за разгласяване на държавна или служебна тайна през 2003г. Следва да се подчертае, че тези предложения бяха улеснени от липсата на концентрирана и целеустремена политическа критика към законодателството,

продължава на стр. 3

свързано със секретността. Вместо това критиката на отделни политици беше дифузна и противоречива. Така например политици, които стояха зад искането за обявяване на някои разпоредби от ЗЗКИ за противоконституционни, основано на загриженост за ограничаването на правото на обществото на достъп до информация, едновременно с това отправяха в публичното пространство противоположни послания, критикувайки правителството, че не било в състояние да „пази тайната“. Впрочем тези две тези не са напълно взаимоизключващи се, но само при уговорката, че намаляването на обема на секретната информация и ефективното ѝ опазване вървят ръка за ръка, която не бе ясно направена.

Вместо финал

Следва да се прибави вместо финал, че активното и ползотворно обединяване на много и авторитетни неправителствени организации и медии зад критиката към предложените изменения в НК, демонстрираната съпричастност от народни представители и отхвърлянето на проекта от Комисията по правни въпроси представляват сериозна крачка. Крачка, но може би не напред, а против планираната назад. Същевременно не може да не направи впечатление, че част от

губавите останаха необсъдени, а може би неразбрани или скрито неприети, че практиката на Европейския съд за правата на човека продължава да се разглежда като имаща само информативно значение, при наличието на чл. 5, ал. 4 от Конституцията. Въпреки че значителна част от нея е преведена на български, зам.-министърът на МВР г-н Железчев беше единственият по време на публичното обсъждане в Комисията на 4 декември 2003г., който влезе в дебат по действителното значение на делото „Обзървър“ и „Гардиан“ за правото на информация. Предложението за въвеждане на теста „баланс на интереси“ в НК пък, поддържано от депутата Вл. Дончев, беше отхвърлено за втори път след неуспешното предложение за въвеждането му в ЗЗКИ (от група народни представители от СДС и г-н Дончев независимо едни от други). За да се демократизира цялостно обществото ни, всички тези въпроси трябва да бъдат разглеждани цялостно, във взаимовръзката им и подчинеността на основния принцип - изграждането на демократично общество, основано на свободен и информиран дебат. И още нещо - нека не забравяме заради собственото ни благо и това на поколенията след нас, че сме в напрежната конкуренция с другите страни от централна и източна Европа и, уви, не сме сред първенците.

През 1991 година Европейският съд за правата на човека осъжда Великобритания за нарушение на чл.10 от Европейската конвенция за правата на човека със забраната на в. „Гардиан“ и „Обзървър“ за публикуване на информация, засягаща националната сигурност. Тя съдържа подробности от книгата „Ловецът на шпиони“ на П. Райт, в която се разкривали сведения за следната дейност на тайната служба МИ5: подслушване на всички дипломатически конференции в Лондон през 50-те и 60-те години, както и на преговорите за независимостта на Зимбабве през 1979 г.; подслушване на дипломати от Франция, Германия, Гърция и Индонезия, както и апартамента на г-н Хрушчов по време на неговата визита през 1950 г.; проникване в чужди помещения и инсталиране на подслушвателни устройства (включително проникване в съветски консулства в чужбина); организиране на заговор за убийството на президента на Египет Насър по времето на Суецката криза и на заговор срещу Харолд Уилсън по времето, когато той бил министър-председател от 1974 г. до 1976 г..

„Сравнителен анализ на законите за свобода на информацията“

Организацията на Обединените Нации по въпросите на образованието, науката и културата (ЮНЕСКО) публикува книга за свобода на информацията

В книгата „Свобода на информацията: сравнителен правен анализ“ Тоби Мендел, програмен директор на правния отдел на Артикъл 19 (Глобална кампания за свобода на изразяването), се спира на международните стандарти, тенденции и особености на законодателствата уреждащи правото на свобода на информацията.

Книгата включва също и анализ на законодателството в десет държави - България, Индия, Япония, Мексико, Пакистан, Южна Африка, Швеция, Тайланд, Великобритания и САЩ, както и две глави посветени на международни организации - Световната банка и Програмата за развитие на ООН.

Във въведението към изданието Абдул Вахид Хан, помощник директор по Коммуникациите и информацията към ЮНЕСКО твърди: „Авторът прави авторитетна и в същото време достъпна оценка на законодателството и практиките на правото на свобода на информацията, анализира къде нещата работят и защо. Бихме посъветвали всички читатели да използват книгата, за популяризиране на принципа за максимална откритост и за осигуряване на прилагането му на практика.“

Книгата е достъпна на адрес:

<http://www.article19.org/docimages/1707.pdf>.

**Експерти подготвят доклад за достъпа до информация
за околната среда
Антон Андонов**

Експерти на Програма Достъп до Информация и Сдружение „Природа назаем“ ще изработят подробен доклад относно системата на достъп до информация за околната среда в България. Докладът ще бъде подготвен след анализ и оценка на познаването и прилагането на Конвенцията за достъпа до информация, участието на обществеността и процеса на вземането на решения и достъпа до правосъдие по въпроси на околната среда, подписана на 25 юни 1998 г. в Орхус, Дания. Основната цел на проучването е неговите резултати да бъдат използвани за работа в посока по-прозрачна, отговорна и устойчива политика и практика при вземането на решения, касаещи околната среда. За изработването му ще бъде използвана методологията на The Access Initiative, (TAI). TAI е глобална коалиция от организации на гражданското общество, работещи за насърчване на по-добрия достъп до информация, участие на обществеността и достъп до правосъдие при вземане на решения, засягащи

околната среда на национално ниво.

Екипът ще извърши наблюдение на три основни категории - достъп до информация, общественото участие и повишаване на капацитета на гражданите и гържавната администрация.

Оценката по критерия „Достъп до информация“ ще бъде направена след преглед на правната уредба и анализ на предоставянето на информация за аварии и замърсявания. Извършването на постоянен мониторинг на околната среда и предоставянето на информация от него, изготвянето на задължителни доклади за състоянието на околната среда и достъпа до информация от собствен мониторинг от страна на промишлени предприятия, са другите показатели, които ще бъдат наблюдавани.

По втория критерий - „Обществено участие“ ще бъде направен анализ на законодателната уредба на правото на участие на обществеността при вземането

на решения по екологични въпроси при изработването на планове, програми и стратегии на национално и регионално ниво през призмата на конкретни случаи, в които е възникнал екологичен проблем.

Правната уредба и повишаването на капацитета на администрацията и гражданите чрез обучения, екологичното образование и информираност са елементите, по които ще бъде оценен критерият „Повишаване на капацитета“.

Докладът ще бъде изготвен до края на месец май 2004 г. чрез анализ на конкретни екологични казуси от Гергана Жулева, изпълнителен директор на ПДИ, Кирил Терзийски, адвокат ПДИ, Николай Маревков, компютърен специалист ПДИ, Петър Радев, изпълнителен директор на Сдружение „Природа назаем“ и Стоян Йотов, координатор на проекти в Сдружение „Природа назаем“, в рамките на проект „Оценка на състоянието на достъпа до информация за околната среда и участието на обществеността“.

**Върховният административен съд ще решава дали министър Калчев
трябва да разкрие съдържанието на договора с Майкрософт
Кирил Терзийски**

Както стана ясно на пресконференция на Министъра на гържавната администрация Димитър Калчев през май 2002г., той беше успял да заобиколи Закона за обществените поръчки и да вземе решение фирмата, която ще осигури пълен комплект от софтуер за компютрите на цялата гържавна администрация да е точно фирмата Майкрософт, с продуктите Windows XP и Office XP, по тригодишен договор за ползване с обща цена 13 650 000 щ.д., подписан лично от министъра.

Още тогава тази новина предизвика незабавна реакция. Появиха се български интернет и компютърни фирми, които попитаха кой и как точно реши, че

Майкрософт е най-добрият избор, а не например безплатните софтуерни продукти като операционната система Linux и Open office или аналогични продукти на фирми като Apple или Corel. Появиха се и въпроси, защо по цената на договора с Майкрософт, който е за 30 000 софтуерни продукта, излиза, че гържавата ни плаща средно по 455 щатски долара за пакет, като например през 2001г. Българската асоциация за информационни технологии (БАИТ) е сключила същия договор, но на цена 255 щатски долара за офис пакет.

продължава на стр. 5

По същото време в Народното събрание е отправено питане към министър Калчев относно договора, на което той отговаря, че който се интересува от договора с Майкрософт е трябвало да присъства на пресконференцията, на която той вече е съобщил данни за него.

Около месец по-късно народните представители от ОДС Иван Иванов и Стойчо Кацаров решават да упражнят, гарантираното на всеки от чл. 41 от Конституцията ни право да търси, получава и разпространява информация от гържавни органи и със заявление искат министърът да им предостави копие от сключения договор. Вместо обаче да предостави договора и всички да се убедят в мъдростта на избора му, г-н Калчев любезно отказва на двамата народни избраници, позовавайки се незначайно за чл. 90 от Конституцията, даващ право на народните представители да задават въпроси на министрите, които пък са длъжни да им отговарят. От прецизно формулирания отказ не става ясно как това право на народните представители се явява пречка за упражняване на правото им по чл. 41 от Конституцията, доразвито с цял един закон: Законът за достъп до обществена информация.

Налага се Иван Иванов и Стойчо Кацаров, както и Председателят на ПС на ОДС Надежда Михайлова да отправят към Министър-председателя г-н Сакскобургготски писмен апел за съдействието му за получаване на копие от договора с Майкрософт. Исканото съдействие е получено и министър Калчев получава разпореждане от министър-председателя да предостави на народните представи-

тели копие от договора. Между другото тази процедура е пропусната както в Конституцията, така и в Закона за достъп до обществена информация. Някак законодателят е очаквал тези, които имат задължения по закон, да ги изпълняват, а не да се налага всеки път началниците им да дават нареждане. Фактът, че тази процедура е пропусната в закона, я прави и труднодостъпна за обикновения гражданин, имащ право да види договора с Майкрософт точно толкова колкото и двамата народни представители.

По-интересното е, че дори след разпореждането на министър-председателя г-н Калчев отново не предоставя договора. Вместо това той предоставя копие от някакво „Открито абонаментно лицензионно споразумение, което НЕ Е исканият договор. Също така под формата на кратка писмена справка министърът дава информация за съдържанието на договора и някои аргументи в полза на избора на фирмата Майкрософт.

Тук не е мястото да бъде коментиран фактът, че през август същите двама народни представители сигнализират Главна прокуратура за нарушение на Закона за обществените поръчки от страна на министър Калчев при сключването на договора с Майкрософт, откъдето получават отговор в стил: „Взехме мерки по сигнала Ви, за резултатите ще бъдете уведомени своевременно“ и така вече година и половина.

Както изглежда дотук са налице всички индикации случаят Майкрософт да заприлича на сагата за договора с британската фирма „Краун Ейджънтс“ и нежеланието

на министър Милен Велчев да покаже същия.

Накрая, в началото на 2003г., упоритостта на Министъра на гържавната администрация г-н Иван Иванов и Кацаров в офиса на Програма Достъп до информация. Резултатът от това бе подаването, през февруари 2003г., на едно общо заявление за достъп до информация от двамата народни представители и ПДИ, с което поискаме министър Калчев да предостави не само копие от договора, но и копие от всички документи, свързани с него като оферта, допълнителни споразумения, договор с посредник. И този път получихме отказ! Министърът отново предостави под формата на писмена справка само част от съдържанието на договора, както и аргументите си в полза на избора на фирмата Майкрософт.

Съвсем отделен въпрос от достъпа до информация е този, че ако договорът беше сключен при спазване процедурите на Закона за обществените поръчки, министър Калчев можеше да покаже обсъждани оферти на фирми, конкурентни на Майкрософт, технически параметри на предлаганите от тях софтуерни продукти и изобщо информацията, която е необходима за вземането на едно правилно решение и тежи повече от личните възгледи на едно министерство.

Така или иначе ПДИ обжалва отказа на министър Калчев и на 18.02.2004г. от 14,00 ч. предстои да се гледа образуваното във Върховният административен съд дело (а.г. № 9502/2003г. по описа на ВАС V-то отделение).

„ПДИ срещу МС“ - две-годишна съдебна сага.

Първи изводи от делото

Васил Чобанов

Никои не може да черпи права от своето неправомерно поведение - тази азбучна истина е известна на всички млади студенти-юристи. Тя намира поредно потвърждение от приключилото съдебно развитие на делото „ПДИ срещу МС“. Интересен е поводът за тази вече две годишна съдебна сага. През лятото на 2002-ра година отключващ факт става отказ на тогавашния кмет на Хасково за достъп до обществена информация. Пречка според градоначалника се явявало написаното в *Правилник за организацията по опазването на държавната тайна в НРБ*. Приет е през 1980 година с правителствено постановление №30. Кой е охранил тайните на НРБ (тогава) вече няма значение. Какво пише там по законовата процедура обаче поиска да научи ПДИ. В отговор на подаденото заявление администрацията на правителството отказва предоставянето на копие от правилника, мотивирайки се, че е маркиран с гриф за сигурност „секретно“. Упорството на днешните информационни пазители на тайните на НРБ, също е непонятно, но в такива случаи на помощ идват процедурите.

От тук стартира съдебното развитие на спора, който след много перипетии завършва за по-малко от две години. Ще проследим фактите колкото се може по-безпристрастно, за да не повлияем на очакването от тук нататък позитивно развитие по предоставянето на обществена информация. Ще споменем само, че Народна Република България като запис в Конституцията от 1971 година се променя в прословутия член 1 направена с последната поправка с брой 94 на „Държавен вестник“ през 1990г. Тогава поне конституционни поправки се правеха лесно. И така тайните на НРБ не съществуват. Но да караме по ред.

Изводите от делото „ПДИ срещу МС“ могат да бъдат групирани в четири посоки.

На първо място Министерството на вътрешните работи вече 10 години е в забава да изпълни разпореждане на правителството от 1994г. Правителствено постановление под № 324 за приемане на *Наредба за дейността на Националната служба за сигурност по осигуряване защитата на стратегически обекти и дейности по опазване на държавната тайна в РБ* е даден едномесечен срок след влизането в сила на Наредбата. В това кратко време министърът на вътрешните работи е трябвало да приеме *Правилник за организацията и контрола на деловодната работа*

по опазване на държавната тайна на РБ, който се обнародва в „Държавен вестник“. Такъв правилник и досега не е приет. Фактът, че този Правилник трябва да се обнародва показва недвусмислената идея на правителството, че неговото съдържание не ще представлява защитена от закона информация, даже когато се отнася за днешното и бъдещото регулиране на същата материя.

Вторият извод от развитието на спора сочи, че администрацията на МС неоснователно е направила своя отказ да предостави достъп до правилата за опазването на държавната тайна в НРБ. След редица съдебни перипетии състав на Върховния административен съд записва в мотивите си, че *в ЗДОИ като специален закон съществува чл.38, според който в решението за отказ за предоставяне на обществена информация се посочват правното и фактическото основание за отказ по този закон, датата на приемане на решението и редът за неговото обжалване. Тази правна норма има императивен характер, от което следва, че нарушението винаги е съществено*. Така констатира в мотивите си съдът, като се основава на фактите по спора между страните. Преди това е обявил жалбата за основателна. Представителят на Върховната административна прокуратура по делото се мотивира жалбата на ПДИ да бъде отхвърлена.

Юридическият анализ на мотивите на съда трябва да продължи и да обхване и още една необорима констатация на ВАС: *По делото няма спор, че обжалваният отказ не съдържа правна норма от закон или под закон нормативен акт, на която да е позован. Мотивите имат съществено значение и за съда, за да вземе правилното решение по заявения спор. В случая мотиви на практика липсват в процесното писмо. Съдът не следва да допълва чрез тълкуване разпоредби на ЗДОИ и на ЗЗКИ с което да „допълва“ съдържанието на отказа. Тази дейност следва да извърши органът, който е задълженият публичноправен субект по ЗДОИ, а именно министерският съвет на РБ, чрез министър или лице по чл. 28, ал 2 от закона*. Така 16 месеца след завеждането на спора ВАС ОТМЕНЯ отказа от 15 юли 2002г. на директора на Дирекция „Връзки с обществеността“ към Министерския съвет на Република България и ВРЪЩА преписката на МС на РБ за ново произнасяне по Закона за достъп до обществена информация.

продължава на стр. 7

Третият кръг практически изводи от този казус сочат, как съдът лично и спазвайки правилата за секретност извършва преценка на текста на Правилника в закрито заседание. Въпросните 6 листа на Постановление №30 на МС от 1980 година и приложението - Правилник за организацията на работата по опазването на държавната тайна в Народна Република България - 79 листа са върнати на администрацията на Министерски съвет. Така делото не се засекретява. Тук е полезният за бъдещата практика съдебен ход. Съдът се запознава с „тайния“ акт и без да прави делото секретно решава спора. Направена е важната за нуждите на спора констатация, че ПМС № 30 носи гриф „строго поверително“, а върху Правилника за организацията на работата по опазването на държавната тайна в НРБ, има гриф „поверително“.

Четвъртата група изводи от този спор се заключава до една констатация. Според нея нито в отменения през 1990 година Списък на фактите, сведенията и предметите, съставляващи държавна тайна, нито в списъка - приложение на чл. 25 от действащия сега ЗЗКИ има категория информация, подлежаща на класифициране или засекретяване в „правилник“ или в категорията „сведения“, свързани с реда и правилата за опазване на държавната тайна. Значение по този казус придобива още една азбучна истина, а именно конституционното изискване нормативните актове да се обнародват. *Конституция - чл. 5. ал 5: Всички нормативни актове се публикуват.*

Така казусът спокойно може да бъде приет за учебнически ясен и да бъде предложен за решаване от студентите по право. Обаче за по-ранните курсове. За държавен изпит още не става.

Нуждае ли се от промени Законът за защита на личните данни?

Фани Давидова

На 4.01.2001г. в бр.1 на Държавен вестник за 2002г. бе обнародван Закон за защита на личните данни. Шест месеца по късно¹, беше конституирана и Комисията за защита на личните данни, която следва да следи за прилагането на закона. Три години след приемането на закона у нас на практика не съществува ефективна защита на правото на неприкосновеност на личните данни. Това твърдение, егва ли е преувеличено, тъй като всеки живеец в България знае, че при простото влизане в определени институции, най-вече държавни, ни загържат личната карта, снемат данните от нея, а информацията се пази неизвестно защо и докога. Съгласно разпоредбата на чл.99, ал.3 от закона за гражданската регистрация, лицата, предоставили подслон в хотел, мотел, почивен дом или друго място, са длъжни да регистрират в специални книги отседналите и при просто поискване, може и без обяснения от страна на органите на местната власт(!?) или на Министерството на вътрешните работи, да предоставят данните. За почти 2 години и половина работа, комисията за защита на личните данни схваща като своя основна мисия формалната регистрация на администраторите, вместо да се извършва ефективен контрол върху събирането и използването на данни от големите администратори, да анализира и коментира състоянието на защитата на лични данни.

Действително основните проблеми на ефективната защита на правото на гражданите на защита на личните данни са заложили в самия ЗЗД.

1. На първо място предмета на защита на закона е напълно неясен. От една страна, като защитени лични данни, законът посочва всяка информация, която съществува някъде у някого за нас. От друга страна задължения по закона възникват само за онези, които поддържат организирани бази лични данни.

2. На второ място чл. 2, ал. 2 от ЗЗД гласи: „разпоредбите на този закон се прилагат и по отношение на личните данни за физическите лица ... при изпълняването на функции на държавни органи“. Упоменатата защита на „личните данни“ на държавните органи се гарнира и със защитата на „обществената идентичност на лицата“. Чудно е дали при така сложилата се ситуация президентът и министърът на правосъдието ще подписват с името си указите за обнародване на законите в „Държавен вестник“, дали ще научаваме за мотивите на компетентните органи към заповедите им или и те спадат към някой вид „идентичност“ на физическите лица. Интересно е също така, след като обществената идентичност на лицата е защитена с тайна, то как ще наричаме онова нещо, чрез което те все пак се манифестират в обществото.

3. Поради неясните и непълни разпоредби относно задълженията на комисията за защита на личните данни по регистрация на администраторите тази дейност може да се схване като просто вписване на данните подадени от самите администратори. Следва да се отбележи, че подобен подход е напълно безсмислен и противоречи на същността и

¹ Реш. на народното събрание от 23.05.2002 г. за избиране на Комисия за защита на личните данни, обн., ДВ, бр. 54 от 31.05.2002 г., изм., бр. 100 от 25.10.2002 г.

духа на международните стандарти в тази област. За да бъде постигната целта на закона, той трябва да съдържа подробни и ясни разпоредби, относно дейността по вписване. Трябва да е напълно ясно, че регистрацията на всеки администратор е дейност по преценка, решаване и евентуално отпращане на указания към администраторите на данни. За тази цел комисията трябва да се запознае с характера на дейност на всеки един подал заявление за регистрацията администратор. Трябва да се разгледа и всеки един регистър, поддържан от съответния администратор от гледна точка на това каква информация се съдържа в него, пропорционален ли е обемът на събираните данни съобразно дейността на администратора.

4. Сега съществуващият ЗЗД на практика загължава и най-добрите еднолични търговеци, макар и с двама души персонал, надлежно да се регистрира като администратор на данни. Накрая ще представя без коментар простите изчисления, направени от моя колега Веселин Комарски, експерт по информатика към Програма Достъп до Информация: „Към настоящия момент в регистъра БУЛСТАТ са регистрирани 1 025 000 субекта, от които около 850 000 по Търговския закон. Ако за вписване на един субект са необходими десет минути (което е пълен абсурд), за да регистри-

рат едва половината (около 430 000) администратори, петте члена на комисията ще трябва да работят по 8 часа на ден, 365 дни в годината в разстояние на пет години.“

А иначе, правото на защита на личните данни е важно нещо. Няма никакво съмнение, че подобен закон трябва да съществува, за да гарантира, че:

- Гражданите имат право да знаят кой, кога и какви данни събира за тях и с какви цели и специална защита на определени данни, разкриващи - расов или етнически произход, политическа или религиозна принадлежност, здраве, сексуален живот и убеждения.
- Гражданите ще имат право на защита срещу безцелно и незаконно събиране на данни за тях от гържавата.
- Гражданите имат право на достъп до вече събраните данни, както и да искат поправянето или заличаването им в съответните случаи.

Правото на защита на личните данни е основно човешко право и гържавата е задължена да създаде адекватен и ефективен регламент, с който да го гарантира. Очевидно е, че със сега съществуващия ЗЗД за адекватност между съществуващите разпоредби и реалните нужди от защита на личните данни трудно може да се говори.

Антинаградите „Big Brother“ ще бъдат връчени през март Дарина Палова

За втора поредна година в България ще бъдат връчени наградите „Big Brother“ („Големия брат“), които се присъждат на правителствени структури, компании и отделни личности, допринесли в най-голяма степен с действията си за нарушаване на личните права. Името на наградите е вдъхновено от известната антиутопия на Джордж Оруел „1984“, забранена във всички бивши социалистически страни близо 45 години. В романа Големия брат е символът на партията, Големия брат е истината, той винаги те наблюдава и се грижи за теб, с цената на абсолютно ограничение на свободата във всичките ѝ форми, включително и най-личната. Наградата е учредена от световната неправителствена органи-

зация за защита на личните права Privacy International, създадена през 1990 г. в резултат на обединение на повече от 100 водещи частни експерти и организации за човешките права от 40 страни. Членове на Privacy International -(PI) са научни работници, адвокати, журналисти, юристи и активисти за човешките права, чиито общ интерес е да спомогнат за международното разпространение на идеята за значимостта на личните права и защитата на информацията. Всяка година членовете на PI и свързаните с тях организации връчват призове „Големия брат“. От 1998 година досега са проведени церемонии в девет страни и са раздадени над 80 награди за някой от най-влиятел-

ните правителствени агенции, личности и корпорации. В Холандия, Швейцария, Германия и Унгария се правят номинации в категориите „Компании“, „Правителствени структури“, „Личности“, „Технологии и комуникации“ и „Проекти и предложения“, във Великобритания и САЩ номинират в категориите: „Най-лош гържавен служител“, „Най-агресивна компания“, „Най-ужасен проект“ и „Най-лоша гържавна организация“. В други гържави е учредена дори награда за действия, представляващи „заплаха за човешкия живот“.

Първата церемонията по награждаване с приз „Големия брат“ в България се проведе на 18 януари 2003г. в зала „Мати“ на НДК. Организаторите раздадоха награди в

продължава на стр. 9

четири категории: „Личности“, „Комуникации/ Технологии“, „Бизнес“ и „Правителство“. В първата категория бяха номинирани: министър Георги Петканов - за скандалите с подслушванията на известни личности през 2002г.; Бойко Борисов - заради предложението му полицията да пази за вечни времена записите на подслушани телефонни разговори; Цветелина Узунова - заради неадекватната медийна политика на правителството. В раздел „Комуникации“ награди получиха: Мобилтел - за това, че запазват sms-ите на своите потребители поне 24 месеца, БТК, и „Софийска вода“. В категорията „Бизнес“ безспорни фаворити бяха: Регистър БГ - за това, че се изискват подробни лични данни от кандидатите да регистрират име в домейна „BG“, което прави предоставяната от фирмата услуга труднодостъпна и скъпа. Призъори в последния раздел „Правителство“ бяха МВР, Министерство на транспорта и съобщенията и Министерство на околната среда и водите. Специалната награда получи Министерски съвет, заради непрозрачност, отказване на информация, както и за очевиден стремеж към тайна при сключване на договорите със софтуерната фирма „Майкрософт“ и с консултантската фирма „Краун Ейджънтс“.

Единствената позитивна награ-

да получи Снежанка Георгиева - директор на Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“ към МРРБ за последователно защитаваното становище, че личните данни на гражданите не бива да се изнасят на публично място, дори и за целите на изборите (избирателните списъци).

В България за наградата „Big Brother“ може да бъде номинирана всяка личност и институция, която пренебрегва или нарушава личните права или способности за наблюдение и контрол над отделни граждани или групи от хора. Кандидатът може да бъде предложен от всеки, стига да е проявил неуважение или незачитане към най-малко един от следните елементи: личен живот и тайна на кореспонденцията; свобода на сдружаване; свобода на придвижване; убеждения и възгледи; свобода на словото; Интернет комуникации; право на информиране на обществеността и др. За да бъде представена на журито, всяка номинация трябва да бъде мотивирана с факти, които да доказват, че действително е налице нарушаване на личните права и свободи на гражданите.

През март, при тазгодишното връчване на наградите, предстои да разберем кой е посягал на личната ни свобода през 2003 година.

Гражданин печели дело за достъп до материали на географската информационна система в град Гринуич, Кънектикът, САЩ
в. „Гринуич таймс“, 06.01.2004

За втори път в разстояние на малко повече от година общинските служители от Гринуич, щата Кънектикът, САЩ се оказаха на губещата страна в спора дали да се разсекретят въздушни снимки и дигитални карти, съдържащи се в базата данни на общината.

Съдия Хауърд Оуенс - Джуниър от Върховния съд на щата Кънектикът отхвърли жалбата на общината, подадена през ноември 2002г. срещу решението на щатската Комисия по свобода на информацията да предостави на гражданите достъп до материалите, съдържащи се в географската информационна система на Гринуич.

В жалбата се твърди, че достъпът до подобна информация трябва да бъде ограничен, понеже евентуалното разкриване на подробни данни за инфраструктурата, съоръженията за безопасност, училищата и домовете на известни личности ще доведе до възможни заплахи за сигурността и защитата на правото на личен живот.

Общинската база данни е била разработена през 1997, струвала е около три милиона долара и е била използвана при оценки, съставяне на общински териториални планове и при осигуряване безопасността на населението. В резултат на няколко заявления, снимки и карти са били разкривани на отделни граждани срещу заплащане на такса. През 2002 година компютърен специалист от Гринуич **обжалва тази прак-**

продължава на стр. 10

Върховният административен съд ще се произнесе в срок по делото на репортера на в. „Янтра ДНЕС“, гр. Велико Търново Ваня Паунова срещу отказ на директора на Регионален център по здравеопазване -

В. Търново (а.д. № 8302/2003г. по описа на ВАС V-то отг.).

На заседанието на 26.01.2004 г. във ВАС не се яви представител на РЦЗ. Делото бе образувано по касационна жалба на РЦЗ срещу решението на Великотърновския окръжен съд (ВТОС), с което бе отменен отказът на директора на РЦЗ да предостави поисканата с две заявления от г-жа Паунова информация, свързана с дейността на Центъра.

Всичко за това дело може да бъде прочетено тук:

http://www.aip-bg.org/court_news.htm

мука пред Комисията по свобода на информацията. В решението си от седем страници съдия Оуенс изтъква, че общинските служители не са представили конкретни доказателства в подкрепа на тезата, че разкриването на подобна информация ще доведе до непосредствена заплаха за населението. „Загрижеността за обществената сигурност не трябва да се преувеличава и да се превръща в изключение от правото на свобода на информация“, твърди съдия Оуенс, който изслуша свидетелите по делото на 26 ноември и излезе с решение на 30 декември 2003. Той също отбеляза, че част от материалите от общинската база данни вече са били достъпни на обществеността в различни форми.

„Общинските служители биха могли да причинят на гражданите неудобството да отиват във всеки един отдел и да искат достъп до обществена информация“, пише в решението. „Базата данни на Гринуич е създадена за удобство на работещите в общината и дава възможност всички документи да бъдат достъпни от една система. Това улеснение трябва също да ползва и гражданите.“

Ръководителят на общинския съвет Джим Леш сподели, че не е сигурен, дали общината ще обжалва решението на Върховния съд на Кънектикът, но обеща да обсъди въпроса с неговите двама заместника до средата на януари. Той предположи, че общината може да се опита да се възползва от наскоро приетите промени в закона обществените документи, които позволяват на общински служители да променят определена инфраструктурна информация,

съдържаща се в общинските бази данни с одобрението на щатското Управление на регионалното развитие.

Отвечници по това дело бяха Комисията по свобода на информацията и жителят на Гринуич Стивън Уитекър. Именно последният е подал първоначалната жалба срещу решението на общината с искане да му се предоставят електронни копия на информация, съдържаща се в общинската база данни. Компютърният специалист е поискал информацията с намерение да я обработи и използва за „търговски и обществени цели“, като например съставяне на оптимални курсове за таксите, оценка и съставяне на безопасни маршрути за предвижване на учениците и груги.

В своето решение, съдия Оуенс изтъкна, че гражданинът „внимателно е формулирал заявлението си, искайки достъп до тези части от базата данни, съдържащи фотографии и данъчни оценки и очевидно представляващи обществена информация, като не е поискал достъп до всички данни, някои от които наистина не биха могли да бъдат разкрити.“

Видимо доволен, г-н Уитекър заяви, че вече е приготвил лентови устройства, на които да бъде копирана исканата информация. „Рагвам се, че съгът разсъждаваше разумно и не уважи аргументите на общината“, сподели жителят на Гринуич. „Смятам, че и от мотивите на съдията е ясно, че тези данни би следвало да представляват публично достъпна информация.“

Превод от английски Николай Марев

Програма Достъп до Информация

София 1000,
ул. Раковски N 120, вх. А, ет. 4
тел. (+ 359 2) 988 50 62, 986 77 09, 981 97 91
Факс (+ 359 2) 989 34 26
E-mail: office@aip-bg.org
www.aip-bg.org

Този бюлетин се издава в рамките на проект „Прилагане на Закона за свобода на информацията“ с финансовата подкрепа на Програмата за социална трансформация в Централна и Източна Европа (МАТРА) на Министерството на външните работи на Холандия.

©Програма Достъп до Информация
Материалите в това издание са обект на авторско право.
При цитиране позоваването на източника е задължително.